

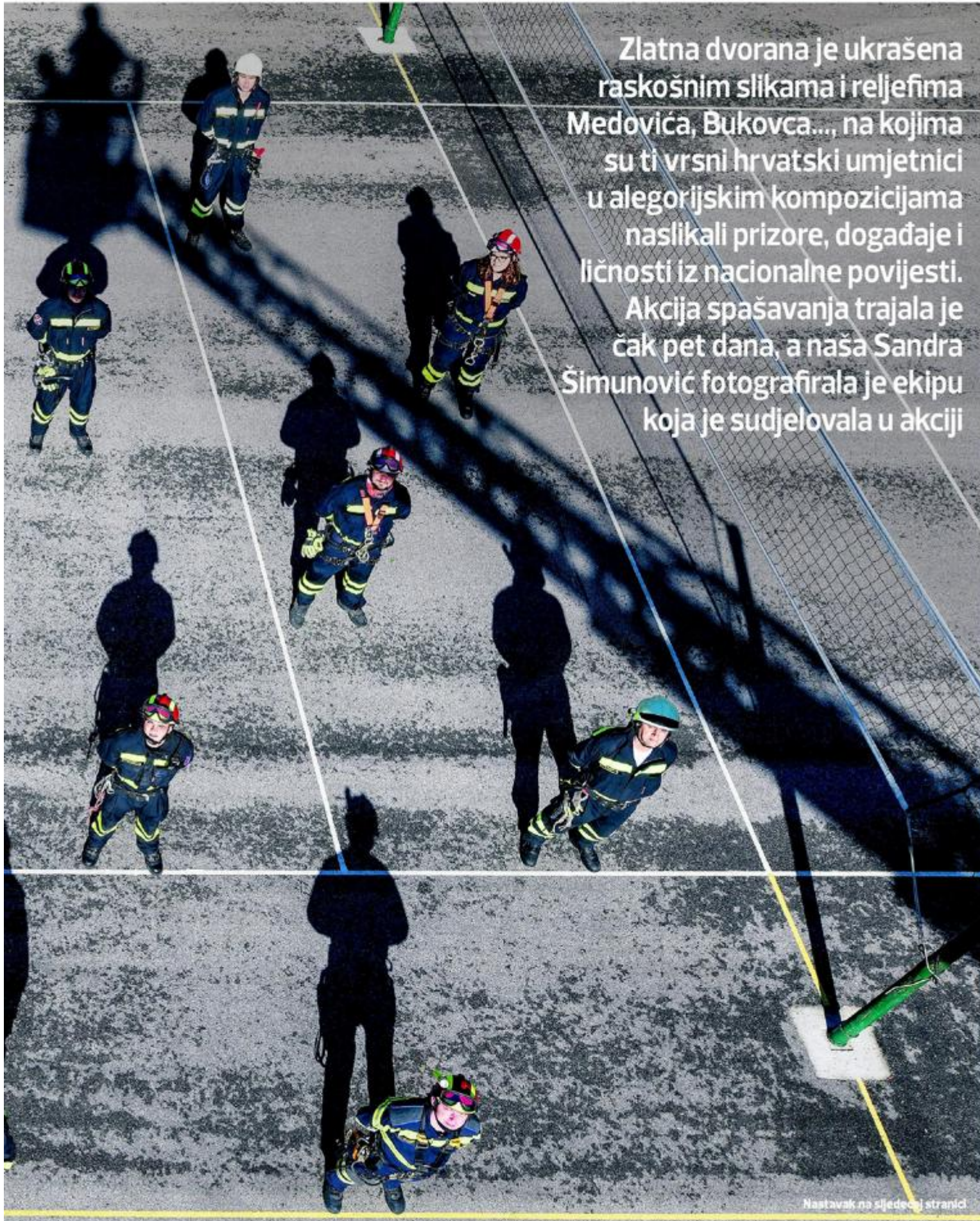
Akcija spašavanja Zlatne dvorane u Hrvatskom institutu za povijest zahtijevala je veliko umijeće

44 EXPRESS | Magazin | petak, 8. svibnja 2020.

...znanje i oprez pri svakom potezu, kaže Siniša Jembrih, zapovjednik zagrebačkih vatrogasaca

Reakcije carskih pratilaca na glavne političke poruke slika, pa tako i Bukovčeve 'Dubravke', izaz

Kršnjavi je prilikom obnove Palače htio da Zlatna dvorana postane dvorana hrvatske elite, koja će stalno podsjećati na hrvatsku povijest i tradiciju

U razornom potresu koji je 22. ožujka pogodio Zagreb stradao je i Hrvatski institut za povijest, smješten u velebnoj palači Vojkffy-Paravić u Opatičkoj 10 na Gornjem gradu, jednoj od najljepših u Zagrebu, u kojoj se nalazi i veličanstvena Zlatna dvorana, nazvana po pozlaćenoj dekoraciji u stilu visoke renesanse. Nakon brzinskog pregleda palača je dobila žutu oznaku "privremene neuporabljivosti", najviše zbog oštećenja dimnjaka koji su prijetili da daljnjim urušavanjem dodatno oštete reprezentativne i radne prostore Hrvatskog instituta za povijest, posebno Zlatnu dvoranu. Naime, ta velebna dvorana ima neprocjenjivu kulturnu i umjetničku vrijednost, a istodobno nosi i važne ideološke i političke poruke onoga doba, zbog čega ima posebno mjesto u kulturnom i političkom životu grada. Zbog toga je akcija zagrebačkih vatrogasnih postrojbi u kojoj su sanirali oštećene dimnjake ravna spašavanju te palače.

Kako nam je ispričao ravnatelj Instituta Ravančić, palača izvana ne izgleda pretjerano oštećeno, međutim, veliki komadi otpale žbuke po njezinim hodnicima i dvoranama svjedočili su o potresu. "Freske 'aleje muza' na južnom i sjevernom stubištu, koje vode do Zlatne dvorane, raspucale su se, a čak su i dijelovi balustrada na sjevernom stubištu napukli pa su komadi kamena ležali na plavom sagu. U Zlatnoj dvorani dijelovi stropnih štukatura popadali su po podu i rasuli se u stotine komadića. Zidovi prema

Pompejanskoj dvorani i južnom stubištu su popucali, no većinu štete prikrivala su velika platna Celestina Medovića 'Dolazak Hrvata' i 'Zaruke kralja Zvonimira' te Vlahe Bukovca 'Živio kralj!'. Tek kasnije uočio sam dodatna oštećenja i napuknuća na vijencu i svodu Zlatne dvorane", ističe Ravančić dodajući kako su u Pompejanskoj dvorani sve freskoslike - radovi Bele Čikoša Sesije, Ivana Tišova, Ivana Clausena, Ferde Kovačevića i Otona Ivekovića - popucale, a najveća su oštećenja na stropu i zapadnom zidu. Ravančić napominje da su brojna oštećenja zidova i u Hegedušičevoj dvorani, ali nekim čudom sama freska Krste i Željka Hegedušića

Da se radi o nečem uistinu posebnom ne samo u hrvatskim razmjerima svjedoči i priča da je car Franjo prilikom otvorenja Palače 1895. na uho šapnuo Kršnjavome da ima najljepši ured u cijeloj Carevini

ča nije uopće oštećena. Međutim, tavan-ski prostori Instituta jako su devastirani i upućuju na mogući uzrok oštećenja. "Uz sam rub svoda Zlatne dvorane na tavanu su se nalazili parapetni cigleni zidovi koji su priječili da netko slučajno ne 'zagazi' na svod dvorane. U potresu su se ti zidovi srušili na svod Zlatne dvorane te time uzrokovali puknuće štukatura i oštećenja svoda dvorane. Osim toga, tri dimnjaka u krovu značajno su oštećena te ih je trebalo hitno sanirati jer bi njihovo daljnje urušavanje moglo prouzročiti daljnja oštećenja krovišta, ali i Zlatne dvorane", pojasnio je ravnatelj Instituta.

Palača Vojkffy-Paravić ima dugu povijest. Ravančić ističe da je izvorno sagrađena kao rezidencijalni prostor obitelji Vojkffy-Paravić, no nakon velikog potresa 1880. obitelj ju je napustila, a zatim ju je otkupila Kraljevska vlada i tu je smješten Odjel za bogoštovlje i nastavu. "Godine 1891. na čelo Odjela dolazi Isidor Kršnjavi, koji odlučuje zgradu temeljito preurediti te od nje napraviti svojevrsan hram kulture, znanosti i umjetnosti. Angažirao je Hermana Bollea i neke od najvažnijih hrvatskih umjetnika i arhitekata onoga doba, od Vlahe Bukovca i Celestina Medovića do Ivana Tišova, te kipare Roberta Frangeša Mihanovića i Rudolfa Valdeca. Misao vodilja Kršnjavog bila je da se reprezentativnim prostorima palače likovnim sredstvima izraze kultura antike, renesanse, humanizma i kršćanstva kao temelji prosvjetne politike u 19. stoljeću.

vale su osudu. 'Dubravka' je ubrzo skinuta sa zida Zlatne dvorane, a Kršnjavi je smijenjen

Čitava zgrada programatski je osmišljena, tako da svakome bude jasno kako su hrvatska znanost, kultura i umjetnost duboko ukorijenjeni u europske vrijednosti, a sama Zlatna dvorana, tj. program likovnih prikaza nosi i jasnu onovremenu političku poruku", kaže Ravančić. O tim političkim porukama ponajbolje govore istraživanja povjesničarke Mire Kolar-Dimitrijević koja je utvrdila da su važne ideološke i političke poruke ponajprije bile upućene caru Franji Josipu I., koji je posjetio Zagreb 1895. Prema njezinu članku "Izidor Kršnjavi i simbolika zagrebačke Zlatne dvorane", objavljenom u časopisu Kolo 2013., raskoši sklon Slavonac Kršnjavi je prilikom obnove Palače htio da Zlatna dvorana postane dvorana hrvatske elite, koja će stalno podsjećati na hrvatsku povijest i tradiciju - na katoličanstvo i tisućljetnu vezu s Mađarima te na znanost i umjetnost zasnovanima na tradiciji Dubrovnika.

Zlatna dvorana ukrašena je raskošnim slikama i reljefima Celestina Medovića, Vlahe Bukovca, Roberta Frangeša Mihanovića, Bele Čikoša Sesije i Ivana Tišova te Otona Ivekovića, na kojima su ti vrsni hrvatski umjetnici u alegorijskim kompozicijama naslikali prizore, događaje i ličnosti iz nacionalne povijesti. Primjerice, Medović je naslikao "Splitski crkveni sabor 925." i "Zaruke kralja Zvonimira s ugarskom princezom", Bela Čikoš Sesija "Pokršćavanje Hrvata", a Bukovac "Dubravku", svojevrsni prikaz renesansnog i humanističkog Dubrovnika, koja je 1895. postavljena u lođu Zlatne dvorane, gdje je car Franjo Josip I. tijekom posjeta Zagrebu pio kavu. Reljefi, pak, prikazuju onodobne fakultete zagrebačkog Sveučilišta, dok freske na stropu prikazuju kulturna, znanstvena i duhovna stremljenja Hrvata u to doba. "Povijesnim slikama Kršnjavi nastoji očuvati sjećanje na usku povijesnu povezanost Hrvata s ugarskom krunom te upozoriti da Trojednica Hrvatska, Slavonija i Dalmacija s Dubrovnikom moraju biti cjelina koja omogućuje razvoj i prosperitet, te u savezu s Mađarskom, kako je bilo od Kolomana od 1102. do 1848., odnosno od 1868. nadalje", piše u članku povjesničarka Mira Kolar-Dimitrijević. No reakcije carskih pratilaca na glavne političke poruke slika, pa tako i Bukovčeve "Dubravke", bile su neugodne i izazvale su osudu. "Dubravka" je ubrzo skinuta sa zida Zlatne dvorane, a Kršnjavi smijenjen nakon samo pet godina s pozicije ministra Odjela za bogoštovlje i nastavu. Ravnatelj napominje da su uz pomoć vatrogasne zajednice Grada Zagreba, te dijelom i alpinista volontera, a uz savjete pročelnika Gradskog zavoda za

zaštitu spomenika kulture i prirode, kao i ravnateljice Hrvatskog restauratorskog zavoda, uspjeli otkloniti i sanirati sve te potencijalne prijetnje i daljnja oštećenja na zgradi Hrvatskog povijesnog instituta. Prema riječima Siniše Jembriha, zapovjednika zagrebačkih vatrogasaca, ta akcija spašavanja Zlatne dvorane nije bila toliko rizična i opasna, no s obzirom na delikatnost postupka zahtijevala je veliko umijeće, znanje i oprez pri svakom potezu, posebno na krovu, gdje su se od vatrogasaca tražile i posebne vještine. Akcija je trajala čak pet dana, što dovoljno govori o ozbiljnosti postupka, a odvijala se u tri faze.

Prvog dana su vatrogasci DVD-a Jarun, od kojih je jedan zaposlenik Hrvatskog instituta za povijest, uklanjali ciglu s tavana Hrvatskog instituta za povijest koja je popadala baš iznad Zlatne dvorane te okruživala svod dvorane i služila kao štit. Zatim je uslijedio pregled statičara, koji je preporučio da se osigura oštećeni dimnjak, koji se nalazio iznad Zlatne dvorane. Potom je Hrvatski institut za povijest nabavio čelične profile, "gurtne" i drvenu građu za osiguranje dimnjaka. Cijelog drugog dana je 11 vatrogasaca iz JVP-a Grada Zagreba, DVD-a Jarun, DVD-a Zapad, DVD-a Vrapče, DVD-a Granešinski Novaki i DVD-a Dubrava podizalo opremom za spašavanje, tzv. monopodom, uz fasadu, opremu za podupiranje, sve do vrha krova. Trećeg dana je šest vatrogasaca iz JVP-a Grada Zagreba, DVD-a Jarun i DVD-a Vrapče osiguravalo dimnjak. "Kad je primijećeno da postoji opasnost da dimnjak koji se nalazi na južnoj strani krova padne na radne prostore Hrvatskog

sabora u Opatičkoj 8 odlučeno je da se on ukloni", kaže Jembrih dodajući kako su zatim troje vatrogasaca iz JVP-a Grada Zagreba i DVD-a Jarun pripremili sve za uklanjanje dimnjaka koji se uzdizao iznad krova tri metra. "Zadnjeg, petog dana akcije šestero vatrogasaca iz JVP-a Grada Zagreba, DVD-a Jarun i DVD-a Trešnjevka uklonilo je dimnjak uz sve mjere sigurnosti i bez štete za krovšte i okolne objekte", kaže Jembrih. Tako su zagrebački vatrogasci i u slučaju Hrvatskog instituta za povijest u majstorskoj akciji, bez pompe, sanirali devastirano krovšte i dimnjake te tako spasili vrijednu palaču.

Nastavak na sljedećoj stranici

Trenutačno ne postoji nikakav jasan plan kako i kojim sredstvima zgradu obnoviti

petak, 8. svibnja 2020. | Magazin | EXPRESS 47

Institut samoinicijativno ne može niti smije organizirati obnovu niti izmještati umjetnine

Spašavanje krova palače Vojkffy-Paravić u Opatičkoj 10 samo je jedna od stotine uspješnih akcija zagrebačkih vatrogasaca, koji su u prva tri dana nakon potresa intervenirali više od 500 puta, najčešće kod uklanjanja dijelova oštećenih zgrada i podupiranja zidova na zgradama. Tom prilikom na svojem FB profilu zapisali su: "Rušenjem ovoga dimnjaka okončana je akcija spašavanja Zlatne dvorane u Opatičkoj 10. 'Dvorana carskog sjaja' svojevrsni je fenomen i prema mišljenju mnogih stručnjaka najznačajniji 'gesamtkunstwerk' u Hrvatskoj, a naši su vatrogasci pokazali majstorstvo opreznosti i improvizacije iliti 'kunst' drugog oblika". Ravnatelj Gordana Ravančić napominje da je Palača i nakon 1918. godine ostala u javnoj funkciji - prije svega kao ured/ministarstvo/povjerenstvo za obrazovanje, pa je 1943. godine, u vrijeme kvislinške NDH, oslikana tzv. Hegedušićeva dvorana, nazvana prema prezimenu umjetnika Krste i Željka Hegedušića.

"Godine 1962. u zgradu se useljava Institut za historiju radničkog pokreta, na čijem je čelu tad bio dr. Franjo Tuđman, budući prvi predsjednik neovisne i demokratske Republike Hrvatske", kaže Ravančić. Tuđmanov ured bio je u Renesansnoj sobi, u kojoj je bio i ured Izidora Kršnjavoga, gdje je i danas sačuvan originalni namještaj s kraja 19. stoljeća. Prema Ravančićevu mišljenju, sve te umjetnine u Opatičkoj 10 predstavljaju neprocjenjivo kulturno i umjetničko bogatstvo, stoga je zgrada i kategorizirana kao zaštićeno nepokretno kulturno dobro Republike Hrvatske. Drugo, u njoj su više od stotinu godina bila smještena različita javna upravna tijela koja su koordinirala hrvatsku kulturu, znanost i obrazovanje. "Sve to je dostatan razlog zašto palaču Hrvatskog instituta za povijest moramo čuvati 'kao malo vode na dlanu' i što prije prionuti njezinoj obnovi. Da se radi o nečem uistinu posebnom ne samo u hrvatskim razmjerima svjedoči i priča da je car Franjo Josip I. prilikom otvorenja Palače 1895. navodno na uho šapnuo Izidoru Kršnjavom da ima najljepši ured u cijeloj Carevini", kaže Ravančić. Zbog toga Ravančić, kako kaže, posljednjih dana pokušava saznati kojem se gradskom ili kakvom drugom uredu treba obratiti kako bi se organizirao novi pregled zgrade s ciljem izdavanja "zelene naljepnice", tj. potvrde o uporabljivosti zgrade. "Naime, Palača je radni prostor za 70-ak istraživača i cilj nam je u skladu s protuepidemijskim mjerama ponovno početi s radom u zgradi Instituta, no to ne možemo dok zgrada ne dobije potvrdu uporabljivosti", ističe ravnatelj. Također, napominje da trenutačno ne

Umjetnost, rad Ivana Tišova u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu

postoji nikakav jasan plan kako i kojim sredstvima zgradu obnoviti. "Naime, Institut samoinicijativno ne može niti smije organizirati obnovu niti izmještati umjetnine, jer se radi o obnovi zaštićenog kulturnog dobra Republike Hrvatske. Ono što je sigurno, kad obnova počne, velika platna iz Zlatne dvorane morat će biti sklonjena na neko sigurno mjesto dok se svi zidovi i zidni oslici, kao i svodne štukature, u dvorani temeljito ne obnove. Vezano za to, trenutačno se vode razgovori kako s Hrvatskim restauratorskim zavodom, tako i s Gradskim zavodom za zaštitu spomenika. No ništa još definitivno nije dogovoreno i sve je još u zraku", napominje Ravančić. Na pitanje o tome tko će i u kojem opsegu financirati obnovu palače i kakve su šanse da se dobiju sredstva iz europskih fondova, ravnatelj Instituta je izjavio da na to ne može dati nikakav jasan i nedvosmišljen odgovor. "U neformalnom razgovoru s gospodom koja nam radi detaljno statičarsko izvješće saznao sam da cijena obnove ne može biti manja od dva milijuna eura. To je iznos višestruko veći nego što je ukupni iznos koji tijekom jedne godine 'prode' kroz Institut. Tko će to financirati? Na to pitanje nemam odgovora niti kakav jasan plan. No načelno govoreći, jedinu šansu vidim u apliciranju na europske strukturne fondove, čime bi se ostvarila sredstva ne samo za nužnu sanaciju zgrade, nego i za otvaranje zgrade i umjetnina javnosti, čime bi se pridonijelo i većoj prisutnosti Hrvatskog instituta za povijest u javnom prostoru. Nažalost, dosad nisam uspio pronaći ni jedan otvoreni natječaj za europska sredstva za obnovu zgrade, no postoje najave da bi se takvi natječaji mogli otvoriti u 2021. godini", naglašava Ravančić dodajući kako se nada da će do tada uspjeti sakupiti svu potrebnu dokumentaciju potrebnu za prijavu te dogovoriti obnavljanje palače uz pomoć

i savjete Hrvatskog restauratorskog zavoda. Kako sad stvari stoje, još se ne znaju konkretni planovi obnove niti hoće li se samo parcijalno krpati oštećenja ili će uslijediti kompletna obnova i svih ostalih reprezentativnih kulturnih institucija u staroj gradskoj jezgri, no svima je jasno da će otklanjanje posljedica potresa biti vrlo skup proces koji će trajati godinama. Primjerice, kompletna obnova teško stradale reprezentativne zgrade Muzeja za umjetnost i obrt mogla bi stajati, kako je izjavio njegov ravnatelj Miroslav Gašparević, nekoliko desetaka milijuna eura, što dovoljno govori o razmjerima devastacije. **To potvrđuje** i tim stručnjaka s Gradevinskog fakulteta, statičara volontera, na čelu s Josipom Atalićem, koji je nakon jednomjesečnog terenskog i analitičkog rada procijenio sveukupnu štetu na svim oštećenim zagrebačkim zgradama na banoslovne 42 milijarde kuna! U taj iznos, kažu realno, ulazi i nužno protupotresno ojačavanje zgrada, na što su stručnjaci godinama upozoravali, a to čine i danas, no čini se bez odjeka. Naime, obnova zgrada u staroj gradskoj jezgri trebala bi biti cjelovita, a ne kao tijekom Bandićeve vladavine temeljena na šminkerskim zahvatima ili podizanju toplinske sposobnosti zgrada. S obzirom na visinu štete, koja nadilazi hrvatske mogućnosti, očekuju se pomoć Svjetske banke i EU fondova, a neke organizacije, poput UNESCO-a i zaklade World Monuments Fund, već su ponudile pravnu i financijsku pomoć. Također su se javili i neki stručnjaci koji se bave aseizmičkom sanacijom povijesnih građevina i obnovom nakon potresa. Na nekim zgradama, kao u slučaju Hrvatskog instituta za povijest, barem je demontiran opasan dimnjak i time spašena Zlatna dvorana, no za sada, čini se, nitko precizno ne može reći kad će početi i kako će se odvijati obnova u potresu oštećenih institucija.